

TILSYNSRÅDET FOR KRIMINALOMSORGEN

TILSYNSRAPPORT

Haugesund fengsel 19. Februar 2025

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
2. Om Tilsynsrådets mandat	3
3. Tilsynsrådets anbefalinger	4
4. Varsel om tilsyn, informasjonsinnhenting og gjennomføring av det stedlige besøket	6
5. Tilsynsrådets vurderinger	6
5.1. Innledning	6
5.2. Om Haugesund fengsel og innsattbefolkningen	7
5.2.1. Innsattes medvirkning og kontakt med ansatte	7
5.2.2. Bruk av tolk	7
5.2.3. Bygningsmasse og luftegårder	8
5.3. Tid utenfor cella, sysselsettings- og aktivitetstilbud	9
5.3.1. Dagsplan	9
5.3.2. Aktivitetstilbud og sysselsetting	10
5.4. Utelukkelse, sikkerhetscelle og sikkerhetsseng	11
5.4.1. Isolasjon	11
5.4.2. Sikkerhetscelle og sikkerhetsseng	11
5.5. Tvangsmidler og kroppsvisitasjoner	12
5.6. Om selvdropsrisiko og selvdrap	12
5.6.1. Kartleggingsskjemaer og risikovurderinger	12
5.6.2. Tiltaksplaner tilknyttet selvdropsrisiko	13
5.7. Helsetjenester i fengselet	13
5.8. Tilbakeføringsarbeid	15
5.8.1. Overføringer til lavere sikkerhet og elektronisk kontroll	15
5.8.2. Saksbehandlingstid og kartlegging	15
6. Tilbakemelding og oppfølging	16

1. Innledning

Det nye nasjonale Tilsynsrådet for kriminalomsorgen er etablert fra 1. januar 2025.¹ Tilsynsrådet er uavhengig i sitt arbeid og kan ikke instrueres om lovtolkning eller skjønnsutøvelse. Tilsynsrådet består av en fast ledelse på tre personer: Verna Rege Nilssen, Oddvar Thorbjørnsen Faltin og Tonje Lilaas Larsen. Den lokale forankringen er videreført gjennom Tilsynsrådets fylkesbaserte sammensetning med lokale medlemmer. Sivilrettsforvaltningen har oppgaven som sekretariat for Tilsynsrådet.

Onsdag 19. februar 2025 var Tilsynsrådet på stedlig tilsyn i Haugesund fengsel kl. 9.00-15.00.

Følgende personer deltok fra Tilsynsrådet:

- Verna Rege Nilssen (leder)
- Oddvar Thorbjørnsen Faltin (1. nestleder)
- Tonje Lilaas Larsen (2. nestleder)
- Mari Gjølberg Gedde (sekretariatet)
- Elisabeth Røste (sekretariatet)

Det bemerkes at denne rapporten ikke er en full gjennomgang av hvordan innsatte ivaretas i Haugesund fengsel.

2. Om Tilsynsrådets mandat

Tilsynsrådet skal føre tilsyn med at personer som er innsatt i kriminalomsorgens institusjoner, behandles i samsvar med gjeldende rett og at deres velferd ivaretas. Tilsynsrådet skal også føre tilsyn med at personer som gjennomfører varetekt eller straff utenfor institusjon, behandles i samsvar med gjeldende rett.

Tilsynsrådet kan ta opp saker av eget tiltak eller etter henvendelse fra innsatte, domfelte, siktede, botlagte, pårørende eller ansatte.

Ved hvert tilsynsbesøk i kriminalomsorgens institusjoner skal minst to medlemmer av Tilsynsrådet delta, så langt mulig én fra ledelsen. Tilsynsbesøket kan varsles på forhånd eller være uanmeldte. Domfelte og innsatte har rett til å kommunisere fortrolig med Tilsynsrådet og sekretariatet.²

Tilsynsrådet og sekretariatet har taushetsplikt etter forvaltningsloven. Taushetsplikten omfatter også forhold av betydning for sikkerheten i kriminalomsorgens institusjoner eller for gjennomføringen av straff utenfor fengsel.³

Det skal skrives en tilsynsrapport etter hvert tilsyn.⁴

¹ Tilsynsrådet for kriminalomsorgen er opprettet i medhold av straffegjennomføringsloven kapittel 2 A, se Prop. 46 L (2022–2023). Tilsynsrådets ansvar og oppgaver er nærmere regulert i forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen.

² Straffegjennomføringsloven § 9 a.

³ Straffegjennomføringsloven § 9 c første ledd.

⁴ Forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen § 7.

3. Tilsynsrådets anbefalinger

Tilsynsrådet mener at Haugesund fengsel må sørge for at innsattes rettigheter og velferd ivaretas, uavhengig av overordnede rammebetingelser. Våre anbefalinger og punkter vi ønsker tilbakemelding på gjentas her:

Anbefaling: Hyppigere gjennomføring av allmøter

- Tilsynsrådet anbefaler at allmøter gjennomføres oftere og mer forutsigbart, slik at de innsattes medvirkning og informasjonsbehov ivaretas regelmessig.

Anbefaling: Oppfølging på bruk av tolketjenester

- Fengselet bør sikre at innsatte som ikke kan kommunisere med fengselet på norsk, forstår innholdet i vedtak og informasjon fra fengselet. I den utstrekning det er nødvendig, må Haugesund fengsel benytte tolk.

Anbefaling: Oppgradering av luftegårder og bygningsmasse

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet bør gjøre begge luftegårdene hyggeligere å oppholde seg i.
- Tilsynsrådet anbefaler fengselet å legge til rette for at de innsatte kan bruke bakgården.
- Tilsynsrådet anbefaler at bygningsmassene oppgraderes for å blant annet hindre lekkasje/fukt.

Anbefaling: Begrense bruk av dobbeltcelle

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet forsøker å unngå bruk av dobbeltcelle. Dersom dobbeltcellen må benyttes, bør fengselet sikre frivillighet og medvirkning for de som plasseres der.

Anbefaling: Fjerne videoovervåkning i besøksrom og slette videoopptak

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel fjerner kameraet fra besøksrommet.
- Tilsynsrådet anbefaler at alle videoopptak fra besøk slettes.

Anbefaling: Mindre innlåsning

- Tilsynsrådet anbefaler fengselet å redusere bruk av innlåsning etter straffegjennomføringsloven §37 (9).

Anbefaling: Flere og mer meningsfulle aktivitetstilbud

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet oppretter aktivitetstilbud som i større grad gir en kompetanse som de innsatte kan ha bruk for etter løslatelse.

Anbefaling: Utnytte uteområdet for meningsfull sysselsetting av de innsatte

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet tar i bruk uteområdene for å kunne tilby de innsatte å delta på meningsfulle aktiviteter utendørs.

Anbefaling: Relokalisering av sikkerhetscelle

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet plasserer sikkerhetscellen på et annet sted enn ved fellesarealene.

Anbefaling: Stille veggklokker

- Tilsynsrådet anbefaler at klokkene i fengselet generelt, og inne på sikkerhetscellen spesielt, stilles til rett klokkeslett.

Anbefaling: Bedre oppfølging og gjennomføring av kartleggings skjemaer

- Tilsynsrådet anbefaler at ansatte i Haugesund fengsel krysser av ved alle punkter og skriver kommentarer til alle spørsmål i kartleggings skjemaene.
- Tilsynsrådet anbefaler at avkrysninger i kartleggings skjemaer plasseres på enten «ja» eller «nei». Ved usikkerhet rundt dette anbefaler Tilsynsrådet at dette journalføres.

Anbefaling: Endre rutiner rundt selvdropsrisiko

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel alltid lager tiltaksplaner ved forhøyet selvdropsrisiko.
- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet vurderer om de innsatte med selvskadings-fare bør flyttes til et annet fengsel eller gis straffavbrudd.

Anbefaling: Bedre tilgang til legebesøk

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel bedrer de innsattes tilgang til lege.
- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel gir de innsatte en skriftlig begrunnelse når de ikke får treffe lege, eller må vente.
- Tilsynsrådet anbefaler fengselet å informere de innsatte om retten til ny vurdering hos en annen lege enn fengselslegen.

Anbefaling: Loggføring av avlyste fremstillinger for møte med helsetjenesten

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel loggfører avlyste helserelaterte fremstillinger på en måte som gjør at det kan føres statistikk, og som sikrer notoritet rundt antall og hvordan avlysningene følges opp.

Anbefaling: Styrke muligheten for soningsprogresjon

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel etterstreber at de innsatte blir overført til soning på lavere sikkerhetsnivå så tidlig som mulig i soningen, for å sikre progresjon og god tilbakeføring.
- Tilsynsrådet anbefaler fengselet å arbeide for å overføre flere innsatte til soning med elektronisk kontroll.
- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel ser på mulighetene for bedre løsninger med overgangsbolig og sysselsetting for innsatte som er kandidater for prøveløslatelse.

Anbefaling: Oversikt over saksbehandlingstid

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel fører en mer nøyaktig oversikt over saksbehandlingstid ved søknader om permisjon.

Anbefaling: Gjennomføring av BRIK-kartlegginger

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet styrker sitt kartleggings- og tilbakeføringsarbeid gjennom BRIK-kartlegginger.

4. Varsel om tilsyn, informasjonsinnhenting og gjennomføring av det stedlige besøket

Haugesund fengsel ble varslet om tilsynsbesøket i brev 31. januar 2025. Tilsynsrådet etterspurte dokumentasjon i forkant av det stedlige besøket. Tilsynsrådets anmodning om å få tilsendt nærmere dokumentasjon ble fulgt opp av fengselet i etterkant av det stedlige besøket.

Tilsynsbesøket ble innledet med et møte med fengselsleder i et av fengselets besøksrom. Deretter ble det gjennomført en omvisning i bygningen og rom der de innsatte oppholder seg. Haugesund fengsel har en avdeling, fordelt over to etasjer. Inspeksjonen omfattet fellesarealer, kjøkken og tørrvarelager, luftegårder, helsekontor, sikkerhetscelle, verksted og skole, treningsrom, vaskeri, og rom for videosamtaler.

Tilsynsrådet hadde samtaler med ansatte og innsatte i løpet av inspeksjonen.

5. Tilsynsrådets vurderinger

5.1. Innledning

Tilsynsrådets vurderinger etter tilsynet med Haugesund fengsel bygger i hovedsak på informasjon fra fengselsledelsen og øvrige ansatte i fengselet, egne observasjoner og mottatt dokumentasjon. Tilsynsrådet bemerker seg at de ansatte ved Tilsynsrådets ankomst i fengselet kl. 9.00, ikke hadde blitt orientert om stedlig tilsyn denne dagen. Fengselsleder hadde bedt om at tilsynet ble flyttet til en annen dag på grunn av kolliderende møtevirkomhet. Tilsynet ble likevel gjennomført som planlagt. Fengselet tok Tilsynsrådet godt imot, tross de ikke var forberedt. De ansatte bisto velvillig under gjennomføringen av det stedlige besøket.

5.2. Om Haugesund fengsel og innsattbefolkningen

Haugesund fengsel er et høysikkerhetsfengsel med 18 plasser. Fengselet består av en avdeling med totalt 16 enkeltceller og en dobbeltcelle fordelt over to etasjer. Fengselet håndterer ca. 50 innsettelse i året. Antallet innsatte i varetekt de siste 12 månedene er 43, mens det på dom er fire. Fengselet opplyser at det etterstrebes at innsatte ikke blir værende i Haugesund fengsel over en lenger periode, på grunn av det begrensede tilbudet som finnes der. Haugesund fengsel har ikke hatt noen innsatte under 18 år de siste 12 månedene. På tidspunktet for Tilsynsrådets besøk hadde fengselet fem innsatte i alderen 18-24 år.

Haugesund fengsel har utfordringer med bemanning. Fengselet har pr. dags dato to utlyste fengselsbetjentstillinger. 2. mai 2025 ble Haugesund fengsel og Sandeid fengsel sammenslått til Haugaland fengsel. Haugesund håper at sammenslåingen vil føre til en mer robust enhet, både faglig og bemanningsmessig.

5.2.1. Innsattes medvirkning og kontakt med ansatte

Haugesund fengsel ivaretar informasjonsflyten gjennom morgenmøter, der planer for dagen gjennomgås, og de innsattes behov for oppfølging drøftes.

Fengselet oppfordrer til at alle innsatte og ansatte skal kunne fornavnene til hverandre, og at alle betjenter skal vite litt om de innsatte, som hvor de kommer fra eller hvor de bor.

De innsatte i Haugesund fengsel har ikke kontaktutvalg. Fengselet opplyser at de i stedet har som mål å ha allmøte en gang i måneden, eller oftere dersom det dukker opp saker underveis. Gjennom allmøtene kan innsatte ta opp saker med fengselet, og fengselet kan gi informasjon. Det skrives referat fra møtene slik at de som ikke var til stede blir holdt oppdatert. Det har imidlertid ikke vært gjennomført mer enn seks-syv allmøter det siste året. Fengselet opplyser at de har laget et nytt årshjul hvor allmøte med de innsatte skal være en fast ordning. Tilsynsrådet mener det er viktig at det legges til rette for at de innsatte kan ta opp saker av betydning med fengselsledelsen og bli oppdatert om informasjon fra fengselet.

Anbefaling: Hyppigere gjennomføring av allmøter

- Tilsynsrådet anbefaler at allmøter gjennomføres oftere og mer forutsigbart, slik at de innsattes medvirkning og informasjonsbehov ivaretas regelmessig.

5.2.2. Bruk av tolk

Fengselet opplyser at de ikke har brukt penger på tolk de siste 12 månedene, og dermed at de ikke bruker tolk utover de tilfellene som er betalt av domstolen, politiet, påtalemyndigheten eller andre. Fengselet opplyser at de ved behov bruker innsatte som tolk for hverandre. Tilsynsrådet oppfatter at Haugesund fengsel ikke benytter tolk i alle tilfeller hvor det er påkrevd etter tolkeloven § 6, som slår fast at offentlige organer skal bruke tolk når det er nødvendig for å ivareta hensynet til rettssikkerhet eller for å yte forsvarlig hjelp og tjeneste. Haugesund fengsel må sikre at innsatte som ikke kan kommunisere med fengselet på norsk, forstår innholdet i vedtak og informasjon fra fengselet. I den utstrekning det er nødvendig, må Haugesund fengsel benytte tolk.

Anbefaling: Oppfølging på bruk av tolketjenester

- Fengselet bør sikre at innsatte som ikke kan kommunisere med fengselet på norsk, forstår innholdet i vedtak og informasjon fra fengselet. I den utstrekning det er nødvendig, må Haugesund fengsel benytte tolk.

5.2.3. Bygningsmasse og luftegårder

Haugesund fengsel er et høysikkerhetsfengsel med 18 plasser. Fengselet ligger i et boligfelt i nærheten av Haugesund sentrum. Fengselet har en gammel bygningsmasse, og Tilsynsrådet får opplyst at det er behov for å pusse opp fasaden på grunn av lekkasje og dårlige vinduer.

Det er to luftegårder tilgjengelig i Haugesund fengsel. Begge er svært små i areal, med netting over og betongmur rundt. Fengselet opplyser at muren er ment å skjerme de innsatte. Tilsynsrådet anser det som positivt at fengselet har malt natur på murveggen i den ene luftegården, men vurderer likevel at luftegården oppleves som stråleluft og i svært liten grad gir mulighet for fysisk rekreasjon og følelsen av å være utendørs. Samtidig disponerer fengselet en bakgård med større areal og noe bedre muligheter for rekreasjon. Det ble opplyst at dette arealet kan benyttes i forbindelse med sysselsetting, men at dette ikke er aktuelt for tiden, på grunn av bemanning.

Anbefaling: Oppgradering av luftegårder og bygningsmasse

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet bør gjøre begge luftegårdene hyggeligere å oppholde seg i.
- Tilsynsrådet anbefaler Haugesund fengsel å legge til rette for at de innsatte kan bruke bakgården.
- Tilsynsrådet anbefaler at bygningsmassene oppgraderes for å blant annet hindre lekkasje/fukt.

5.2.3.1. Dobbeltcelle

Haugesund fengsel har en dobbeltcelle. Fengselet ønsker i utgangspunktet ikke å bruke dobbeltcellen, men omtaler det likevel som positivt at cellen er større og har eget toalettrom. Fengselet mener at dobbeltcelle gir større muligheter for samsitting, og at det kan bidra til å gi de innsatte en følelse av at de kan passe på hverandre. Dobbeltcellen er også utstyrt med egen PlayStation. Tilsynsrådet får opplyst fra fengselets side at det som regel er innsatte som ønsker å bo sammen, som blir plassert i dobbeltcellen. Tilsynsrådet får likevel inntrykk av at det er noe tilfeldig hvem det er som blir plassert sammen, og ikke nødvendigvis etter eget ønske.

Tilsynsrådet viser til retten til privatliv, jf. EMK artikkel 8 første ledd. Tilsynsrådet viser til Sivilombudets sak om dublering og bruk av flermannsceller⁵. Her omtales retten til privatliv som et grunnleggende hensyn, fordi fengselscellen for langtidsinnsatte i større grad fungerer

⁵ Sivilombudet, Kapittel 4 Referat av saker. 63. Plassering av flere innsatte på samme celle – dublering og bruk av flermannsceller. Publisert 7.7.2008.

som et hjem. Tilsynsrådet mener at uttalelsen også har relevans for bruk av dobbeltcelle for langtidsinnsatte i Haugesund.

Anbefaling: Begrense bruk av dobbeltcelle

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet forsøker å unngå bruk av dobbeltcelle. Dersom dobbeltcellen må benyttes, bør fengselet sikre frivillighet og medvirkning for de som plasseres der.

5.2.3.2. Besøksrom

Det er totalt tre besøksrom tilgjengelige i Haugesund fengsel. Fengselet opplyser at dersom en innsatt får besøk av barn, kan det tilrettelegges med leker, spill og snacks. Det store besøksrommet, som ble benyttet av Tilsynsrådet under tilsynet, viste seg å være videoovervåket, men uten lydopptak. En ansatt i fengselet opplyste senere ved spørsmål fra Tilsynsrådet at videoopptakene også lagres.

Innsatte har på samme måte som alle andre rett til respekt for sitt privat- og familieliv, jf. EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102. Overvåkning av kontakt med familie og andre er et inngrep i denne retten, og skal kun skje der inngrepet har hjemmel i lov, og er nødvendig og forholdsmessig. Utgangspunktet etter EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102 er at alle besøk skal skje uten overvåkning. Etter straffegjennomføringsloven § 31 skal besøk i fengsler med høyt sikkerhetsnivå kontrolleres, med mindre det er unødvendig. Tilsynsrådet vurderer at bestemmelsen i straffegjennomføringsloven § 31 i enkelte tilfeller kan komme i konflikt med EMK og Grunnloven. Straffegjennomføringsloven § 31 gir uansett ikke hjemmel for videoovervåkning og opptak, og kontroll skal ikke skje i større utstrekning enn nødvendig, jf. § 31 tredje ledd siste punktum.

Tilsynsrådet vurderer at overvåkning av besøk krever en individuell vurdering, og at fengselets praksis er i strid med både straffegjennomføringsloven, EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102.

Anbefaling: Fjerne videoovervåkning i besøksrom og slette videoopptak

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel fjerner kameraet fra besøksrommet.
- Tilsynsrådet anbefaler at alle videoopptak fra besøk slettes.

5.3. Tid utenfor cella, sysselsettings- og aktivitetstilbud

5.3.1. Dagsplan

Gjennom dags- og ukeplaner opplyser Haugesund fengsel at de innsatte vekkes klokken 8:00 på hverdager og 10:00 i helgene. De innsatte som er ganggutter, har jobb eller skole låses ut mellom klokken 8:00 og 8:30. Sysselsettingen og fellesskapet starter fra klokken 10:00 hver dag. Innlåsning på cellene er klokken 19:30 hver dag, noe de innsatte opplever som for tidlig. De innsatte kan gå inn og ut av luftegårdene når som helst under utlåsning, og har ingen bestemt luftetid.

Fengselet rapporterer om minst 8 timer utlåsning per dag. Dette kan variere fra dag til dag, men fengselet opplyser at de kan kompensere dersom det blir innlåsning som følge av lav bemanning. Samtidig opplyser fengselet at det forekommer mer innlåsning når de er for få betjenter på jobb, og at fengselet av og til det siste året har fattet vedtak om utelukkelse med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 37 på grunn av lav bemanning. Fengselet opplyser at innlåsingene varer i maksimalt 3,5 time, med korte utlåsninger for den enkelte innsatte. De siste 12 månedene har Haugesund fengsel fattet 70 vedtak om innlåsning, hvorav 62 var fattet med hjemmel i § 37 niende ledd (på grunn av bygnings- og bemanningsmessige forhold). Det ble ikke skrevet vedtak på de tilfellene som varte under 30 minutter. Tilsynsrådet vurderer at 70 vedtak på 12 måneder er et svært høyt antall i forhold til antall plasser i fengselet.

Anbefaling: Mindre innlåsning

- Tilsynsrådet anbefaler fengselet å redusere bruk av innlåsning etter straffegjennomføringsloven §37 (9).

5.3.2. Aktivitetstilbud og sysselsetting

Pr. 25.02.2025 er ca. 85% av de innsatte i Haugesund fengsel sysselsatt, og 92% har en eller annen form for aktivitetstilbud. Fengselets vakt sjef fyller ut et skjema for aktivitet daglig, med hvilke innsatte som har deltatt. For å få flest mulig innsatte i aktivitet er det innført lavterskel sysselsetting på avdelingene. Fengselet mener selv at noen av aktivitetene i fengselet kan fremstå for lavterskel, blant annet produksjon av «fuck cancer»-armbånd for Kreftforeningen og nøkkelringer for Kirkens Bymisjon. Tilsynsrådet er enig i dette, og vurderer at produksjon av armbånd ikke bør anses som slik sysselsetting som rapporteres som oppfylt aktivitetsmål.

Fengselets verksted har i lenger tid vært stengt grunnet lav bemanning, men åpnet igjen dagen etter Tilsynsrådets besøk, 20. februar 2025. På grunn av bemanningsmessige forhold har verksdriften blitt tilrettelagt for at verkstedet kan brukes forsvarlig med bare en betjent til stede. Tilbudet i verkstedet omtales som et lavterskeltilbud og vil være mindre enn tidligere, med opptil fire plasser. Fengselet har et ønske om å utvide tilbudet, men mener at fire plasser er nok til å dekke behovet for alle som ønsker å være i aktivitet i verkstedet. Haugesund fengsels eneste verksbetjent spiller en viktig rolle for de innsattes utvikling og trivsel i fengselet. Fengselet gir likevel uttrykk for at de gjerne skulle hatt flere ansatte med kompetanse som kunne bidratt til å aktivisere de innsatte.

Haugesund fengsel tilbyr også skole inne i fengselets bygg. Denne ligger i øverste etasje med takvinduer som gir godt med dagslys. Undervisningen består av teoretisk videregående opplæring. Pr. 19. februar 2024 er det plass til fire innsatte på skolen, og det er 10 innsatte som har skole-tilbud på deltid. Fengselet har også tilbud om besøk i og fra Haugesund bibliotek.

Skolen tilbyr også trening en gang i uka. Treningstilbudet gjennom skolen blitt lagt til fredager etter lunsj, for å kunne skape fredagsfølelsen for de innsatte. Tilbudet rommer maks fire innsatte på grunn av sikkerhetsmessige årsaker. Dersom enkelte i skolen ikke ønsker å delta, kan de andre innsatte få muligheten til å være med. Dette mener fengselet at bidrar til rekruttering av nye innsatte til skole-systemet, og relasjonsbygging.

Fengselet har tidligere benyttet uteområdene til å aktivisere de innsatte, gjennom aktiviteter som for eksempel bilvask, plenklipping og vedlikehold av fasade og uteområdet. På grunn av lav bemanning var dette tilbudet stengt da Tilsynsrådet var på besøk. Tilsynsrådet vurderer at Haugesund fengsel rapporterer et høyt aktivitetsnivå sammenlignet med det reelle aktivitetstilbudet de innsatte får. Aktivitetstilbudet er i hovedsak deltidstilbud, og en del av tilbudet er så lavterskel at det vanskelig kan sies å bidra til å gi den innsatte ferdigheter som de kan benytte seg av etter løslatelse.

Anbefaling: Flere og mer meningsfulle aktivitetstilbud

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet oppretter som i større grad gir en kompetanse som de innsatte kan ha bruk for etter løslatelse.

Anbefaling: Utnytte uteområdet for meningsfull sysselsetting av de innsatte

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet tar i bruk uteområdene for å kunne tilby de innsatte å delta på meningsfulle aktiviteter utendørs.

5.4. Utelukkelse, sikkerhetscelle og sikkerhetsseng

5.4.1. Isolasjon

Fengselet opplyser at vedtak i samsvar med straffegjennomføringsloven §§ 37 første ledd og 38 brukes svært sjeldent, og at de ikke hadde noen aktive vedtak pr. 19. februar 2025.

Tilsynsrådet fikk likevel oversendt et vedtak om utelukkelse fra fellesskapet i medhold av straffegjennomføringsloven § 37 første ledd i etterkant av tilsynet, datert 15. februar 2025. Det fremgår av vedtaket at utelukkelsen var begrunnet i mistanke om oppbevaring av illegale rusmidler. Tilsynsrådet vurderer at begrunnelsen var svært knapp, og at det ikke er gitt noen konkret begrunnelse for at utelukkelsen ble ansett nødvendig. Den innsatte fikk imidlertid en noe mer utfyllende begrunnelse etter å ha påklaget vedtaket.

Fengselet opplyste at de mottok en «søknad» om selvisolasjon i 2024, men som ikke ble gjennomført av den innsatte. Fengselet forklarte at de som ønsker selvisolering ofte er innsatte som er dårlige på grunn av narkotikabruk, har utfordringer med psykisk helse, eller som er dømt for seksuallovbrudd. Fengselet kan i disse tilfellene tilby åpen dør, hvor den innsatte står fritt til å gå ut og inn som ønsket, uten at noen kommer inn. Fengselet vurderer at dette reduserer selvisolering. Tilsynsrådet er positiv til at fengselet er oppmerksomme på utfordringer med selvisolering, men understreker at det må arbeides for en reell aktivisering utover at døren er åpen.

5.4.2. Sikkerhetscelle og sikkerhetsseng

Haugesund fengsel har de siste 12 månedene før Tilsynsrådets besøk fattet ett vedtak om bruk av sikkerhetscelle, jf. straffegjennomføringsloven § 38 første ledd bokstav a.

Begrunnelsen var selvdropsfare og utagering, og varigheten var ca. syv timer.

Sikkerhetscellen i Haugesund fengsel har et stort vindu med mye lys og etter forholdene fin utsikt. Sikkerhetscellen er plassert innerst i fellesarealene sammen med de andre cellene.

Tilsynsrådet oppfattet dette som negativt, da det kan skape uro både for den som plasseres i sikkerhetscelle og blant de øvrige innsatte. Tilsynsrådet bemerket seg også at klokken på sikkerhetscellen gikk en time feil.

Anbefaling: Relokalisering av sikkerhetscelle

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet plasserer sikkerhetscellen på et annet sted enn ved fellesarealene.

Anbefaling: Stille veggklokker

- Tilsynsrådet anbefaler at klokkene i fengselet generelt, og inne på sikkerhetscellen spesielt, stilles til rett klokkeslett.

5.5. Tvangsmidler og kroppsvisitasjoner

Fengselet informerer om at tvangsmidler kun benyttes ved fare for liv og helse. Det er meldt om bruk av fysisk makt én gang i 2024, i forbindelse med angrep og trusler mot fengselsbetjenter. Tilsynsrådet har også mottatt en hendelsesrapport vedrørende kroppsvisitasjon, der den innsatte først ble søkt på med hund, før fengselsbetjent ga ordre om kroppsvisitasjon. Den innsatte ble bedt om å ta av seg alle klærne, etterfulgt av en beskjed om å ta dyp knebøy. Fengselet gjorde funn av legemiddel plassert på den innsattes kropp.

Tilsynsrådet er positiv til at fengselet begrenser tvangsmidler til tilfeller hvor det er nødvendig av hensyn til liv og helse. Tilsynsrådet bemerker at bruk av hund og kroppsvisitasjon er å anse som tvangsmidler.

5.6. Om selvdropsrisiko og selvdrap

5.6.1. Kartleggingsskjemaer og risikovurderinger

Haugesund fengsel opplyser at det blir gjennomført selvdropsrisikovurderinger ved innkomst og ved merkbare endringer hos den innsatte. Tilsynsrådet bemerker at det er mangler i de kartleggingsskjemaene Tilsynsrådet har sett. Tilsynsrådet observerer manglende svar på blant annet punkter vedrørende om den innsatte er synlig påvirket av narkotika/alkohol, samt beskrivelse av hva den innsatte har inntatt den siste uken. I fengselets kartleggingsskjema bemerker Tilsynsrådet at avkrysningene er blitt plassert i ruten *mellom* «ja» og «nei». Dette gjelder ved flere av spørsmålene som omhandler selvdrap og selvskading. Tilsynsrådet vurderer at slik avkrysning kan føre til feil vurdering av den innsatte. Dersom fengselet opplever usikkerhet rundt besvarelsene i kartleggingsskjemaet, anbefaler Tilsynsrådet at disse forholdene journalføres.

Anbefaling: Bedre oppfølging og gjennomføring av kartleggingsskjemaer

- Tilsynsrådet anbefaler at ansatte i Haugesund fengsel krysser av ved alle punkter og skriver kommentarer til alle spørsmål i kartleggingsskjemaene.
- Tilsynsrådet anbefaler at avkrysninger i kartleggingsskjemaer plasseres på enten «ja» eller «nei». Ved usikkerhet rundt dette anbefaler Tilsynsrådet at dette journalføres.

5.6.2. Tiltaksplaner tilknyttet selvdropsrisiko

Fengselet opplyser at de har hatt noen tilfeller hvor innsatte har vært for syke til å være i fengselet, og at disse har blitt sendt til sykehus for vurdering. Fengselet har ikke tiltaksplaner tilknyttet selvdropsrisiko, da innsatte med definert selvdropsrisiko umiddelbart skal flyttes til et annet fengsel på grunn av nattbemanningen i Haugesund fengsel.

Fengselet meldte på tidspunktet for Tilsynsrådets besøk om en søknad som gjelder straffavbrudd grunnet psykiske helseutfordringer og selvskading. Tilsynsrådet bemerker at det ikke var utarbeidet tiltaksplan for denne innsatte, til tross for at det var identifisert flere risikofaktorer. Fengselet opplyser også at de har hatt ett tilfelle av selvdropsforsøk i løpet av de siste 12 månedene. Situasjonen ble i etterkant vurdert som selvskading i stedet for selvdropsforsøk, og ble håndtert ved at vedkommende ble fremstilt for legevakt. Tilsynsrådet ble informert om at den innsatte fortsatt er i Haugesund fengsel. Den innsatte får ifølge fengselet oppfølging, blant annet fra helseavdelingen og ved tilbud om skoleplass. Heller ikke for denne innsatte er det utarbeidet tiltaksplan, så langt Tilsynsrådet kan se. Tilsynsrådet mener at tiltaksplaner er svært viktig for å forebygge fare for liv og helse. Dersom de innsatte med identifiserte risikofaktorer skal bli værende i Haugesund fengsel bør det utarbeides tiltaksplan.

Tilsynsrådet ber om en tilbakemelding på hvorvidt de nevnte innsattes fortsatte opphold i Haugesund fengsel er i tråd med risikoanalysen hvor regiondirektøren har gitt ordre om at ingen selvdropsnære innsatte skal være i Haugesund fengsel.

Anbefaling: Endre rutiner rundt selvdropsrisiko

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel alltid lager tiltaksplaner ved forhøyet selvdropsrisiko.
- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet vurderer om de innsatte med selvskadingsfare bør flyttes til et annet fengsel eller gis straffavbrudd.

5.7. Helsetjenester i fengselet

Haugesund fengsel opplyser at de har en lege tilgjengelig i fengselet en dag i uken, og at de skal ha en sykepleier til stede to dager i uken, og ellers ved behov. Sykepleieren legger opp dosering av medisiner til den kommende uken, kontrollerer dosettene og sjekker at det er nok av medikamenter som for eksempel paracet. Fengselet opplyser også at de har tilgang til en psykiatrisk sykepleier, men hyppighet og omfang er uklart for Tilsynsrådet. Fengselet uttrykker at samarbeidet med spesialhelsetjenesten fungerer bra.

Verken lege eller sykepleier var til stede under Tilsynsrådets besøk.. Legen er tilgjengelig i fengselet en dag i uken. Tilsynsrådet oppfattet det som at legen kun «stikker innom», og ikke har fast tilstedeværelse. Tilsynsrådet får opplyst at det som regel er sykepleier som tar imot henvendelser fra de innsatte og videreformidler til lege. Flere innsatte tok opp at det kun var sykepleier de fikk snakke med, når de hadde bedt om time hos legen.

Tilsynsrådet får inntrykk av at det kan oppleves som et problem at fengselslegen også er fastlege for mange av de innsatte utenfor fengselet. Dersom man har samme fastlege og fengselslege, kan fengselslegen være forutinntatt i forhold til den innsatte. Legen kan basere oppfølgingen på bakgrunn av historikken som man kjenner til, og ikke ut ifra det den

innsatte tar opp under soningen. Haugesund fengsel bør informere de innsatte om retten til ny vurdering hos en annen lege enn fengselslegen så lenge det kan skje innenfor rammene som fengselsoppholdet setter og er forenlig med frihetsberøvelsen, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 c andre ledd.

Tilsynsrådet understreker viktigheten av at helsetjenesten i fengselet gir de innsatte en god begrunnelse når de ikke får treffe lege, eller må vente. Tilsynsrådet har ikke klarhet i om den manglende tilgangen skyldes kapasitetsmangel eller en lokal praksis. Dersom det skyldes en lokal praksis, anbefaler tilsynsrådet at praksisen endres slik at de innsatte får møte fengselslegen når de bestiller time. Dersom det skyldes manglende kapasitet hos fengselslegen, anbefaler tilsynsrådet at fengselet arbeider for at kommunen styrker helsetjenesten i Haugesund fengsel.

I helger og på dager hvor det ikke er helsepersonell til stede i fengselet, er det fengselsbetjentene som deler ut medisiner til de innsatte. Betjentene blir da orientert av helsetjenesten dersom det er noen av de innsatte som må følges opp ekstra. Fengselet opplyser at det signeres ved utdeling av medikamenter og at fengselsbetjentene sjekker munnen til de innsatte. Fengselet opplyser at de og helsetjenesten registrerer avvik dersom det blir oppdaget at innsatte har fått feil medisin eller ikke fått medisin. Fengselet opplyser at de har hatt få avvik den siste tiden. Tilsynsrådet har ikke sett dokumentasjon på omfanget av avvik. Tilsynsrådet vurderer at praksisen gir økt risiko for feil og/eller mangelfull utdeling av medisiner, og anbefale at fengselet etterstreber at medisiner deles ut av helsepersonell.

Haugesund fengsel opplyser om at de ikke har mulighet til å fremskaffe statistikk som viser antall avlyste fremstillinger for møte med helsetjenesten de siste 12 månedene, da dette ikke loggføres med statistikk som kan hentes ut. Det begrunnes også med at de ikke har kapasitet til å lese gjennom vaktjournalen for det siste året. Tilsynsrådet merker seg at rapporteringen om antall fremstillinger av domsinnsatte kun består av informasjonen «svært få avlysninger». Tilsynsrådet oppfordrer fengselet til å føre statistikk over avlyste fremstillinger. Manglende statistikkføring gjør det utfordrende å kartlegge omfanget av et problem. Slik kartlegging er nyttig for å kunne iverksette tiltak for å avhjelpe problemet.

Anbefaling: Bedre tilgang til legebesøk

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel bedrer de innsattes tilgang til lege.
- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel gir de innsatte en skriftlig begrunnelse når de ikke får treffe lege, eller må vente.
- Tilsynsrådet anbefaler fengselet å informere de innsatte om retten til ny vurdering hos en annen lege enn fengselslegen.

Anbefaling: Loggføring av avlyste fremstillinger for møte med helsetjenesten

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel loggfører avlyste helserelaterte fremstillinger på en måte som gjør at det kan føres statistikk, og som sikrer notoritet rundt antall og hvordan avlysningene følges opp.

5.8. Tilbakeføringsarbeid

5.8.1. Overføringer til lavere sikkerhet og elektronisk kontroll

Innsatte i Haugesund fengsel som får innvilget soning med lavere sikkerhetsnivå, overføres i hovedsak til Sandeid fengsel. Tilsynsrådet erfarer at flere innsatte ikke ønsker overføring til Sandeid fengsel, på bakgrunn av at Sandeid i hovedsak benytter dobbeltceller. Haugesund fengsel har også kortere vei til andre instanser utenfor fengselet, i tillegg til at det oppleves enklere for de innsatte å få besøk av familie i Haugesund enn i Sandeid. Tilsynsrådet vurderer at det er uheldig at ordningen med dobbeltcelle på Sandeid medfører at innsatte soner en større del av straffen i fengsel med høyt sikkerhetsnivå enn nødvendig.

Fengselet vurderer selv at de overfører for få innsatte til hjemmesoning med elektronisk kontroll (EK/fotlenke). Fengselet opplyser at det gjennomføres jevnlige møter med friomsorgen hvor de går gjennom alle innsatte for å se hvem som er aktuelle for overføring til soning med elektronisk kontroll. Fengselet opplever at det finnes for få egnede tilbud for bolig og sysselsetting for domfelte som overføres til soning med elektronisk kontroll, og at dette medfører høyere risiko for at den domfelte bryter vilkårene for soning med elektronisk kontroll. Fengselet erfarer også at den vanskelige tilgangen til ledige boliger i Haugesund kommune medfører at innsatte relativt ofte blir løslatt etter endt soning uten adekvat bolig. Ifølge fengselet medfører dette at det kan være vanskelig å få innvilget søknad om prøveløslatelse.

Samarbeid med NAV er en viktig del av tilbakeføringsarbeidet, og fengselet vurderer at samarbeidet fungerer godt. En Nav-ansatt er på besøk i fengselet en dag i uken for å bistå i tilbakeføringsarbeidet. Dette er en nyopprettet stilling som skal brukes både i Haugesund og i Sandeid. Den ansatte skal bidra med veiledning rundt økonomi, trygd og sosial- og bostøtte. Tilsynsrådet oppfatter dette som et viktig tiltak for å bedre tilbakeføringsarbeidet.

Anbefaling: Styrke muligheten for soningsprogresjon

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel etterstreber at de innsatte blir overført til soning på lavere sikkerhetsnivå så tidlig som mulig i soningen, for å sikre progresjon og god tilbakeføring.
- Tilsynsrådet anbefaler fengselet å arbeide for å overføre flere innsatte til soning med elektronisk kontroll.
- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel ser på mulighetene for bedre løsninger med overgangsbolig og sysselsetting for innsatte som er kandidater for prøveløslatelse.

5.8.2. Saksbehandlingstid og kartlegging

Tilsynsrådet har ikke mottatt informasjon om Haugesund fengsles saksbehandlingstid ved søknader om permisjon. Fengselet omtaler saksbehandlingstiden som «tilfredsstillende». Tilsynsrådet ønsker tilbakemelding på hva som er den reelle saksbehandlingstiden, og hva fengselet vurderer som tilfredsstillende.

Kriminalomsorgens primære verktøy for kartlegging i forbindelse med tilbakeføringsarbeid er BRIK. I fengselets opplysninger om BRIK-kartleggingene til de fem siste løslatte, orienteres det om at en innsatt ikke samtykket til kartlegging og at tre innsatte ikke fikk gjennomgått kartlegging, slik at bare én av disse kartleggingene var gjennomført. Tilsynsrådet har ikke fått informasjon om innholdet i denne ene BRIK-kartleggingen, og heller ikke begrunnelse for hvorfor tre av de innsatte ikke fikk gjennomføre kartleggingen.

Anbefaling: Oversikt over saksbehandlingstid

- Tilsynsrådet anbefaler at Haugesund fengsel fører en mer nøyaktig oversikt over saksbehandlingstid ved søknader om permisjon.

Anbefaling: Gjennomføring av BRIK-kartlegginger

- Tilsynsrådet anbefaler at fengselet styrker sitt kartleggings- og tilbakeføringsarbeid gjennom BRIK-kartlegginger.

6. Tilbakemelding og oppfølging

Haugesund fengsel har fått mulighet til å kommentere faktaopplysningene i rapporten 6. juni 2025. Fengselet er også bedt om å redegjøre for sin oppfølging av rapportens anbefalinger.